

Česká literatura od poloviny 19. století

Mgr. Lenka Trtíková

Gymnázium, SOŠ a VOŠ
Ledeč nad Sázavou

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

VIKTOR DYK

Krysař

VY_32_INOVACE_06_2_06_CJ

Gymnázium, SOŠ a VOŠ
Ledeč nad Sázavou

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Životopisné údaje

- 1877 - 1931
- český básník, prozaik, dramatik, publicista a překladatel, politik
- bývá řazen k okruhu anarchistických buřičů
- patřil k radikálům požadujícím samostatnost českých zemí, kvůli těmto postojům byl za první světové války vězněn
- po vzniku Československé republiky se stal poslancem později senátorem

Tvorba

- hlavním tématem je rozpor mezi ideálem a skutečností
- kritický postoj ke skutečnosti (měšťáctví, národní povaha, česká politika,...)
- častá ironie, satira, sarkazmus

Dílo (výběr)

A porta inferi (bás. sbírka 1897)

Satiry a sarkasmy (bás. sbírka 1905)

Milá sedmi loupežníků (poema 1906)

Tzv. válečná tetralogie: Lehké a těžké kroky,
Anebo, Okno, Poslední rok (1915-1922)

Krysař (próza 1915)

Zmoudření Dona Quijota (drama 1913)

Krysař

- inspirováno saskou středověkou pověstí o krysaři z Hameln
- historický výklad pověsti – středověká kolonizace (odchod mladých do jiných oblastí, kde zakládali osídlení)
- film na motivy Krysaře z r. 2003 (režie F.A.Brabec)
- muzikál na motivy Krysaře z r. 1996 (hudba D. Landa)

Úkoly k četbě knihy:

1. Kdy a kde se příběh odehrává?
2. Charakteristika krysaře. Kterými motivy připomíná romantické hrdiny? Čím se od nich liší? Vyhledej v této postavě vnitřní rozpory a uveďte, jak je řeší (pokud je řeší). Co je motivací pro jeho jednání? Jak se v této postavě projevuje motiv poutníka (tuláka)? Jaký je jeho vztah k ostatním postavám, ke společnosti?
3. Charakterizujte společnost města Hammeln. Jaké jsou hodnoty této společnosti? Co na ní autor kritizuje, co zesměšňuje? Jaké konkrétní typy si k tomuto účelu vybírá?

-
4. Charakteristika Agnes. V čem se podobá společnosti, čím se od ní odlišuje? Jaký problém řeší a jakým způsobem? Co je motivem pro toto její jednání?
 5. Charakteristika Septa Jörgena. Čím je tato postava v příběhu výjimečná? Jaký vztah k němu mají občané města, jaký krysař? Co symbolizuje tato postava v závěru novely?
 6. Které hodnoty autor v textu vyzdvihuje? Jak je v příběhu chápána láska? Proč můžeme příběh chápat jako podobenství?
 7. Které motivy mají v textu symbolický charakter (předměty, prostor, postavy)? Co symbolizují? Co symbolizuje závěr novely?

-
8. Vyhledej v textu lyrické prvky- jakou mají funkci?
Vyhledej v textu dramatické prvky a motivy.
 9. Charakterizujte formální stránku -jazyk novely, obrazná pojmenování, přirovnání, metafory, personifikace... Jakými prostředky je v textu vyjádřena emocionalita?

Ukázka I

„A vaše jméno?“

„Nejmenuji se; jsem nikdo. Jsem hůř než nikdo, jsem krysař.“

Muž, který takto mluvil, stál se vzpřímenou hlavou před vraty domu, v nichž se do soumraku bělala ženská postava. Hleděl na ni svýma temnýma, pátravýma očima. Byl vysoký a štíhlý, štíhlejší ještě ve svém přiléhavém sametovém kabátci a v úzkých nohavicích. Jeho ruce byly drobné a jemné jako ruce paní. Neměl při sobě ani zbraně, ani hole, ač se zdálo, že přichází z daleka, po cestách, jež vždy jisty nebyly. Svíral zato něco dlouhého a ozdobného, co budilo zvědavost ženy, s kterou hovořil. Byla to píšťala cizokrajné práce, jaké dosud neviděla.

„Krysař,“ zasmála se žena ve dveřích. „Přicházíte včas do Hameln. Není tu krysaře; zato krysy je tu mnoho. Vysvětlete mi, krysaři, odkud se berou krysy? Nebývalo jich dříve, jak nám říkají. Je pravda,“ končila s úsměvem, „staří lidé míní, že svět je stále horší.“

Krysař pokrčil rameny. (...)

„Připravujete svatbu nebo křtiny?“ otázal se krysař náhle, bez přechodu.

Žena ve dveřích zasmála se hlasitě.

„Jste cizinec, je zřejmo, že jste cizinec. Nejsem vdána, krysaři.“

Krysař se uklonil.

„To nevadí...nijak to nevadí. Nuže povolají krysaře. Krysař píská a píská, až vyvede všechnu havěť z jejích skrýší. Jde za ním jako omámená. Zavede ji do řeky, do Rýna, do Dunaje, Havoly, Vesery. A dům je prostý kryš.“

Krysař se opět uklonil a jeho hlas se zachvěl nějakou elegií. Žena mlčela, pohrávajíc si s větvičkou jasmínu.

„Ale je-li tomu tak, nepomyslí nikdo na krysaře. Krysař, cizinko, je muž, který nezůstává, ale jde. Lidé vidí ho rádi přicházet. Ale odcházeti vidí ho mnohem raději.“

Úkoly k rozboru:

1. Zasad'te ukázkou do kontextu celého díla.
2. Pojmenujte ženskou postavu v ukázce a charakterizujte ji.
3. Vyhledejte popisnou pasáž.
4. Vyhledejte v ukázce romantické motivy spojené s krysařem.
5. Charakterizujte jazykovou stránku textu.

Ukázka II

A krysař zapískal na svou píšťalu. - Nebyl to však tenký, tlumený tón, kterým vábil myši. Zvuk zněl plně a mocně; srdce při něm mocně zabušilo, krok bezděčně se zrychlil a probouzelo se – tiše, oh, tiše – vše, co dřímalo hluboko v nitru. Ale jak rychle tato píseň šla ze snu v život a z života v smrt! Jaké to tragické a veliké vzepětí! Jak jímavý a nezapomenutelný hlas!(...)

Krysař vyšel na ulici. Mocně a silně zněla jeho píšťala. Kdo ji slyšel, propadl krysařovu svodu. Ustal od své práce a šel. Nedořekl slova s šel. - Pradleny praly na dvoře domu Erhardtova. Byly mladé a svěží a hovořily o svých milencích. Ale krysař hvízdal, a zapomněly na bělostné prádlo i na chtivé milence a šly za krysařem. - (...)

Píšťala krysařova probouzela staré sny a staré hoře.

- Zhýřilec naklonil svou hlavu; za zvuku píšťaly viděl matku, dávno mrtvou, hladící čílko kučeravého hochy, jehož dávno není. Za zvuku píšťaly viděl smutné oči děvčete, které zhanobil. Za zvuku píšťaly viděl svoji budoucnost: prázdne, bědné, hanebné stáří! (...)

Píšťala krysařova pudila dále. Zástup šel mlčky za ní.

A ve všech těch zašlých srdcích, zubožených duších, zaprášených cestou, ve všech těch srdcích vzbouzela se čistá jakás touha. (...)

Úkoly k rozboru:

1. Zasad'te ukázkou do kontextu celého díla.
2. Vysvětlete krysařovu motivaci pro čin, jehož důsledky jsou přiblíženy v ukázce.
3. Jakými prostředky je vyjádřena emocionalita?
4. Charakterizujte jazyk ukázky.

Zdroje:

Dyk, Viktor: *Krysař*; [přípr. D. Magincová, Č. Pelikán].
Liberec : Dauphin, 1997. 95 s. ISBN 80-86019-27-6 :.

Forst, Vladimír, a kol. *Lexikon české literatury : osobnosti, díla, instituce*. Praha : Academia, 1993.
589 s. ISBN 80-200-0468-8

Obsahy a rozborů děl k Literatuře - přehledu SŠ učiva.
[Otokar Slanař ... et al.]. I. vyd. Třebíč : Petra Velanová, 2006. Maturita. 255 s. ; . ISBN 80-902571-7-8 :.